

Planten hebben maar één reden om te geuren: overleven. Dat wij plezier beleven aan plantengeuren is eigenlijk bijzaak. Bloemen die geuren, lokken insecten om bestoven te worden en zich zo voort te kunnen planten. In ruil daarvoor belonen ze hun hulpjes met stuifmeel en nectar. Blad dat geurt of onaangenaam smaakt, zorgt ervoor dat de plant niet gegeten wordt. Vluchtige oliën beschermen de plant bovendien tegen de hitte van de zon. Lokken en afschrikken is wat planten met hun geur doen. Bij de mens geven aromatische planten en aangename geuren een extra dimensie aan het tuinleven. Bij het ontwerpen van een tuin kan geur dan ook zeker een rol spelen.

Tekst en fotografie - Éva Kovács

LOKKEN EN AFSCHRIKKEN

Insecten verleiden

Chemische stoffen die voor geur zorgen, worden in de plantencel aangemaakt. De samenstelling van deze vluchtige oliën is divers, wat ook de veelheid van plantengeuren verklaart. De geuren komen uit wortels, takken, bladeren of in de meeste gevallen uit bloemen. Niet alleen de intensiteit en het karakter van de verschillende geuren zijn variabel, ook het tijdstip van het loslaten van de geur is wisselend. Plantengeur hangt samen met de evolutie van de bloem en het bestuivende insect. Er is ook een verband tussen geur, bloemvorm en kleur.

Kevers zijn regelmatige bezoekers van bloemen. Omdat hun reukvermogen veel sterker is ontwikkeld dan hun zicht, zijn de door kevers bestoven bloemen onopvallend wit of flauw van kleur en verspreiden een sterke geur. Deze geuren kunnen kruidig zijn, maar vieze en bedorven lucht komt ook vrij vaak voor. Kevers worden niet alleen naar de bloemen gelokt voor voedsel, de karakteristieke geur nodigt ook uit om te paren. Ze ervaren deze geuren, die duidelijk afwijken van de zoete geuren van de bloemen die door bijen, motten en vlinders bestoven worden, blijkbaar als aantrekkelijk.

Bijenbloemen zijn opvallender en de gekleurde bloemblaadjes zijn meestal blauw of geel. Ze bieden naast het stuifmeel ook nectar aan. De geur is dan zoet. Vaak zitten op de bloemen goed zichtbare markeringen, de honingmerken, die de weg naar de nectar wijzen. Bijen leren snel de geuren, kleuren en tekeningen herkennen en komen regelmatig terug naar de vindplaatsen. Hommels zijn de meest bekende bloembezoekers in Nederland.

Bloemen die door dagvlinders en motten worden bestoven, zijn vergelijkbaar met de bijenbloemen; ze lokken door kleur en geur. Vlinderplanten kunnen ook rood en oranje zijn. De meeste motten zijn 's nachts bezig, daarom zijn de bloemen die door nachtmotten bestoven worden wit of licht van kleur en geven een zoete, doordringende geur af die vaak pas na zonsondergang is waar te nemen. Een bekend voorbeeld is de teunisbloem.

Geurenwinkeltje

Niet alle bloemgeuren zijn voor de mens aangenaam. Een aantal bloemen vermommen zich in kleur en geur als rottend vlees om aasvliegen voor de bestuiving aan te trekken. Bepaalde aronskelken horen in deze categorie. Gelukkig voor ons, leven deze bloemen vooral in de tropen. Toch komen tussen de in Nederland

☞ lokken en afschrikken ☞

Links: Austinroos 'Gertrude Jekyll', uitgeroepen tot de geurigste.

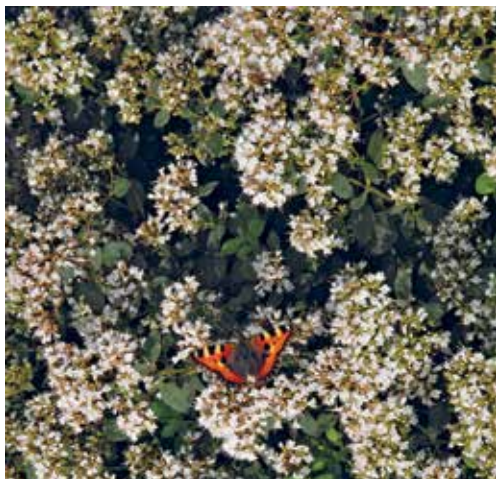
Rechts: Nachtbloeiende teunisbloem, de volgende ochtend nog net open.

Langbloeiende *Erysimum* 'Bowles Mauve'.

Bergamot, geurig en aantrekkelijk voor bestuiver en tuinier.

Oregano trekt allerlei insecten aan.

Eucomis, de ananaslelie 'geurt' naar gebraden biefstuk.

Osmanthus heeft kleine, zoet geurende bloemen.

algemener bekende planten ook bloemen voor die onaangenaam muff of naar zweet ruiken. Tuiniers met een gevoelige neus doen er verstandig aan *Cotoneasters*, vuurdoorn, lijsterbes en sommige *Viburnums* ver van het huis te planten. Zwaar geurende bloemen kunnen ook een onprettige geurbeleving geven als ze geconcentreerd op ons afkomen. Een vleugje, door de wind meegevoerd kan heerlijk en zoet overkomen, maar in een beperkte ruimte is het effect verstikkend en bedwelmend. Boeketten van bepaalde lelies en narcissen horen dan ook niet in de slaapkamer of naast het ziekenhuisbed thuis.

De lekkerste geuren komen van bloemen die kruidig zoet naar vanille, kruidnagel en amandel geuren, zoals anjers, hyacinten, tabaksbloem of *Choisya*. De meest waardevolle geur komt van rozen. Rozengeur is zeer divers, licht of zwaar, kruidig of fruitig, muskusachtig of zoet, maar altijd plezierig. Rozen geuren dichtbij net zo aangenaam als op afstand.

Koelende geuren

Sommige, uit hete en onbeschutte groeiplaatsen afkomstige aromatische planten, zoals rozemarijn en lavendel gebruiken de in hun dikke bladeren opgeslagen oliën om zich te kunnen afkoelen. Door het verdampen van deze oliën ontstaat een circulatie van frisse, koelende lucht rondom het blad, die bescherming biedt tegen de oververhitting door zonnestralen.

Ontwerpen met geur

Wij tuiniers zien in het fenomeen tuingeuren een extra dimensie die het tuinleven verrijkt. Geur prikkelt het gevoel, roept herinneringen op en stimuleert de verbeelding. Plant rozemarijn, lavendel, salie en tijm bij elkaar en de mediterrane sfeer is in je tuin. De geurbeleving wisselt wel per individu. Het is opmerkelijk dat het reukvermogen van de meeste slechtzienden sterker is ontwikkeld. Van de beroemde Engelse tuingodin Gertrude Jekyll is bekend dat ze slechtziend was en uit haar beplantingsplannen blijkt dat geur een even prominente plaats innam als kleur.

Binnen neus- en handbereik

Geur kun je in het ontwerp niet zo gericht regisseren als kleur, toch vraagt het plaatsen van geurige planten ook extra aandacht. Een manier om keuzes te maken is de plaats van een plant door de sterkte van de geur te laten bepalen. Rijk geurende planten mogen wat verder van het huis en paden staan. Ik denk vooral aan forsere heesters van rozen, zoals de rugosa's, klimmers en rambler, boerenjasmijn of liguster. Je kunt ze al op grotere afstand ruiken voordat je ze werkelijk ziet.

Omdat geur vluchtig is en op de kleinste beweging van de lucht reageert, profiteert een besloten tuin of tuindeel beter van geuren dan een open of onbeschutte plaats. Algemeen gesproken komt ook meer geur uit de planten op zonnige en warme standplaatsen dan in schaduw en koelte. Soms zal de heersende windrichting de plaats van de geurplanten bepalen.

Winterbloeiers

Als we het over geur hebben, mogen de winterbloeiers niet vergeten worden. Plant ze daar waar je in de koudere maanden ook langs komt. Paden bij de voordeur of achterdeur zijn uitstekende plekken. Let er wel op dat veel heesters in deze categorie groot kunnen worden, dus niet te dicht bij het pad planten. Een bijna perfecte wintergeurplant om bij de voordeur te zetten is *Sarcococca*. Groenblijvend, wordt niet te groot en de geur is sensationeel. Wie de ruimte heeft, zou een geurende wintertuin kunnen aanleggen, met *Mahonia* species, diverse wintersneeuwballen, *Lonicera fragrantissima*, *Chimonanthus* en vooral een heleboel *Sarcococca*'s.